

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาสิ่งแวดล้อมมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในปัจจุบันมาก เนื่องจากการพัฒนาประเทศจากประเทศเกษตรกรรมให้เป็นประเทศอุตสาหกรรม ทำให้มีการนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ไปใช้เป็นประโยชน์ในการพัฒนา เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ประกอบกับความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการเพิ่มของประชากรมีแนวโน้มสูงขึ้น จึงมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว มีผลทำให้เกิดการทำลายสิ่งแวดล้อมได้ง่ายและมากขึ้น จนกระทั่งเกิดความไม่สมดุลทางสิ่งแวดล้อม เช่น ปริมาณป่าไม้ลดลง ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ แร่ธาตุและพลังงานลดลง สัตว์ป่าบางชนิดสูญพันธุ์ การขยายตัวของเมืองและภาวะมลพิษการเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมเพราะการใช้อย่างไม่ระบียบและไม่คุ้มค่า รวมถึงการขาดการอนุรักษ์ก่อให้เกิดผลเสียต่อสภาพแวดล้อมและการเสื่อมโทรมของธรรมชาติ และปัญหามลพิษเป็นข้อจำกัดที่จะมีต่อการพัฒนาของประเทศไทยในช่วงระยะเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (2535-2539) การพัฒนาที่ผ่านมาได้ระดมใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะที่ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำประมง และแร่ในอัตราสูงมาก ซึ่งยังมีผลให้เกิดการร่อยหรอและเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว และเริ่มส่งผลกระทบต่อการทำมาหากินของประชากรในชนบท ที่พึ่งทรัพยากรเหล่านี้ในการประกอบอาชีพมากขึ้นไปและการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลายด้าน ก่อให้เกิดปัญหามลพิษทางด้านน้ำ อากาศ เสียง กากของเสีย และสารเป็นพิษ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของชุมชนและเป็นข้อจำกัดต่อลักษณะการพัฒนาเศรษฐกิจในอนาคต

อย่างไรก็ตาม การดำรงชีวิตของมนุษย์จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยพื้นฐาน ได้แก่ อาหาร อากาศ น้ำ และทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ซึ่งปัจจัยในการดำรงชีวิตเหล่านี้ ล้วนได้มาหรือ

แหล่งที่ได้มาจากธรรมชาติ หรือสิ่งแวดล้อม นั่นเองการเพิ่มจำนวนประชากรที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน น่าจะเป็นที่คาดคะเนกัน โดยง่ายว่าจะทำให้มีการใช้ปัจจัยในการดำรงชีวิตซึ่งจะทำให้มีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้มากขึ้น และในที่สุดก็จะทำให้เกิดการทำลายสิ่งแวดล้อม โดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ตามมา

ปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้นมีผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของคน ทั้งนี้จากการศึกษาที่ผ่านมาของสถาบันต่าง ๆ มีการค้นพบที่สอดคล้องกันว่าประชาชนส่วนใหญ่ขาดความรู้ ความเข้าใจในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม เสีย หรือเป็นพิษเกิดขึ้น (เกษม จันทรแก้ว และประพันธ์ โกยสมบูรณ์ 2525) ดังนั้นปัญหาสิ่งแวดล้อมจะสามารถแก้ไขได้โดยพัฒนาคุณภาพมนุษย์ให้มีจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม และตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในสังคมของตนและสังคมโลก ที่มีผลกระทบต่อกันและพยายามที่จะแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น การจะพัฒนาคุณภาพมนุษย์ให้มีคุณสมบัติดังต้องการได้นั้น สามารถทำได้โดยการศึกษา ดังที่ ลาวัญย์ วิทยาวุฒิกุล (2535) กล่าวว่า การให้การศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และปัญหาที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสมก็เป็นมาตรการที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง เพราะการศึกษานั้นได้มีบทบาทสำคัญในสังคมเสมอมาในฐานะเป็นกระบวนการที่ได้ช่วยเผยแพร่ความรู้ ฝึกฝนทักษะที่สำคัญและจำเป็นและพัฒนาเจตคติอันเหมาะสมแก่ประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับ เข็นใจ เลาวหวิษ (2525) ซึ่งกล่าวว่าวิธีการที่จะแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ก็คือการให้การศึกษา ซึ่งสามารถจะปลูกฝังความรู้ ความเชื่อ ทศนคติ และค่านิยมซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการตัดสินใจและพฤติกรรมต่าง ๆ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) ได้กำหนดนโยบายการพัฒนาสิ่งแวดล้อมไว้อย่างชัดเจน สรุปได้ดังนี้

1. นโยบายการพัฒนาสิ่งแวดล้อม เน้นการกำหนดคุณภาพสิ่งแวดล้อม ตามมาตรฐานสากลยิ่งขึ้น และกวดขันให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายในการควบคุมภาวะมลพิษ ควบคู่ไปกับการจัดระบบบริหารและการจัดการกับภาวะมลพิษทางน้ำ ทางอากาศ และกากของเสีย สารเป็นพิษ ตลอดจนความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ โดยให้ความสำคัญลำดับสูงสุดต่อการป้องกันและแก้ไขภาวะมลพิษและกากของเสีย

2. นโยบายการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อปรับปรุงการบริหาร การใช้และบูรณะ ทรัพยากรธรรมชาติ ที่เน้นการแก้ไขปัญหาล้างแวล้อมให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมของประเทศ เน้นการส่งเสริมให้ประชาชน ธุรกิจเอกชน องค์กรพัฒนา เอกชนตลอด จนองค์กรของรัฐทั้งในส่วนกลางและระดับท้องถิ่น สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารบูรณะ และจัดการศึกษาให้แก่เยาวชน ให้มีจิตสำนึก ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

จากเป้าหมายดังกล่าวก็เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิตสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร ธรรมชาติ ดังนั้น ลดอัตราการเพิ่มของประชากรด้วยการพัฒนาคุณภาพประชากรให้สามารถปรับ ตนเองได้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อม มีส่วนร่วมในการสนับสนุน ตลอดจนได้รับ ประโยชน์จากการพัฒนาอย่างทั่วถึงมากยิ่งขึ้น โดยการพัฒนาการศึกษาตลอดชีวิต ทั้งในระบบ และนอกระบบโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ให้ประชากรมีสุขภาพดีในทศวรรษหน้า พัฒนาคุณภาพชีวิต ของประชาชน โดยการจัดให้มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและลดปริมาณมลพิษ-ตลอดจนความเสื่อมโทรม ของทรัพยากรธรรมชาติ

จากปัญหาและเป้าหมาย เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 7 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จึงได้กำหนดมาตรการในแผน การศึกษาแห่งชาติ ฉบับปฏิรูปศักราช 2530 (สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, 2530) ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ สิ่งแวดล้อมสรุปได้ดังนี้

1. ให้มีการปลูกฝังความเข้าใจและพัฒนาค่านิยมที่ถูกต้องทั้งทาง เศรษฐกิจสังคม การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนการใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
2. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการวิจัย การสร้างและพัฒนา เทคโนโลยีบนพื้นฐานด้าน ทรัพยากรที่มีอยู่ ตลอดจนการรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมรวมทั้ง ให้มีการถ่าย โยงความรู้พื้นฐาน กับความรู้สมัยใหม่ที่เป็นสากล ทั้ง ในลักษณะการจัดให้มีการ เรียนรู้ เกี่ยวกับภูมิปัญญานี้พื้นฐาน ในห้องเรียนและนอกห้องเรียน และ ในลักษณะการนำความรู้สากลสมัยใหม่ ไปประยุกต์ใช้กับชุมชน การที่จะให้ความรู้แก่นักเรียน ได้ตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยการให้การศึกษาที่นั้น ลาวัดย์ วิทยาวุฒิกุล (2535) ได้กล่าวถึง การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีกับสิ่งแวดล้อม ไว้ ดังนี้

มาตรการในการที่จะปรับเปลี่ยน หรือพัฒนา เจตคติและพฤติกรรมต่อสิ่งแวดล้อม ของ ประชาชนนั้นมีหลากหลาย การให้การศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและปัญหาที่เกี่ยวข้องอย่าง เหมาะสมก็เป็นมาตรการที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง เพราะการศึกษานั้น ได้มีบทบาทสำคัญในสังคม เสมอมา ในฐานะเป็นกระบวนการที่ได้ช่วยเผยแพร่ความรู้ ผิภคณัทภษะที่จำเป็นและพัฒนา เจตคติ อันเหมาะสมแก่ประชาชน ด้วยเหตุนี้จึง ได้เกิดควมสนใจ ร่วมกัน ในระดับโลกที่จะนำการศึกษา ที่เน้นสิ่งแวดล้อมศึกษา เข้ามาในระบบการศึกษาที่มีอยู่แล้ว เพื่อเตรียมหรือพัฒนาประชาชน ให้ เป็นพลเมืองที่มีจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง

กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีหน้าที่รับผิดชอบ ในการให้การศึกษา เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ได้ตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม และเห็นความจำเป็นที่จะต้องให้นักเรียนและ ประชาชน ได้เรียนรู้ มีค่านิยม และ เจตคติที่พึงประสงค์ต่อการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมตั้งความมุ่งหมาย ของแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2535) และซึ่งได้ประกาศทิศทาง และนโยบาย สิ่งแวดล้อมศึกษา โดยมีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

1. สิ่งแวดล้อมศึกษา คือ การศึกษาที่ว่าด้วยสิ่งแวดล้อมเป็นกระบวนการที่มุ่งสร้าง ความรู้ ความคิด ความสำนึก ความรับผิดชอบ และแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม ในเรื่องสิ่งแวดล้อม ให้กับเยาวชนและประชาชน เพื่อให้เกิดการรักษาการเสริมสร้างและการนำไปใช้อย่างชาญฉลาด คุ่มค่า เพื่อให้สิ่งแวดล้อมที่มีคุณค่าเหล่านั้น ได้รับการใช้ประโยชน์ให้ผลตอบแทนอย่างต่อเนื่องสูงสุดในปัจจุบันและอนาคต

2. จัดการศึกษาให้เยาวชน และประชาชน ได้เรียนรู้สภาพสิ่งแวดล้อม พื้นฐานที่ สำคัญของประเทศและของโลก ให้เยาวชนและประชาชน มีความรู้ความเข้าใจและมีจิตสำนึกที่ จะต้องรับผิดชอบร่วมกัน ในการอนุรักษ์ การเสริมสร้าง การนำไปใช้อย่างคุ่มค่า และการพัฒนา สิ่งแวดล้อม

2.1 พัฒนาหลักสูตรให้มีการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมทุกระดับ ทุกประเภทการ ศึกษาทั้ง ในและนอกระบบโรงเรียน รวมทั้งประชาชนทั่วไปให้ได้เรียนรู้สิ่งแวดล้อมทั้งในรูปแบบ วิชาเฉพาะและบูรณาการกับวิชาต่าง ๆ ตามความเหมาะสม ให้เหมาะสมตามระดับและวัยของ ผู้เรียนและสภาพของแต่ละท้องถิ่น

2.2 พัฒนารูปแบบกระบวนการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมในเรื่อง
สิ่งแวดล้อมศึกษาเน้นกระบวนการให้มีประสบการณ์ตรงและแก้ปัญหาให้ผู้เรียนตระหนักในปัญหา
และความต้องการ รู้จักคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์และกำหนดทางเลือก และการตัดสินใจในการ
ดำเนินการอย่างเหมาะสม

2.3 จัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมให้มีคุณภาพ และประสิทธิภาพ
ในการนำไปใช้ให้เหมาะสมทันต่อเหตุการณ์

2.4 ผลิตบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ให้ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่
และความรับผิดชอบ ร่วมมือกันจัดสิ่งแวดล้อมศึกษา และร่วมมือกันดำเนินการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

3. ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการวิจัยศึกษา ค้นคว้าการจัดระบบข้อมูล ข้อเสนอแนะ การ
วิเคราะห์ และการติดตามปัญหาการสร้างและผลิตบุคลากรทางด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา

4. ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรม เพื่ออนุรักษ์การเสริมสร้างสิ่งแวดล้อมที่สูญเสียไป
แล้ว การแก้ปัญหาและการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในส่วนงานของกระทรวงศึกษา

5. จัดให้มีแผนปฏิบัติงานด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ โดยกำหนด
ให้มีวัตถุประสงค์ เป้าหมาย โครงสร้างการบริหารงาน การประสานงาน การร่วมมือกันทั้ง
ภายใน และกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนภายนอกกระทรวงศึกษาธิการ การนำวัฒนธรรมและ
เทคโนโลยีทางการศึกษา เข้ามามีส่วนดำเนินการให้เข้าถึงเยาวชนและประชาชน และเจาะลึกถึง
กลุ่มเป้าหมาย บุคคลที่กำลังเป็นปัญหาหรือตัวแปรที่สำคัญเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้เป้าหมายในแผนแม่บทสิ่งแวดล้อมศึกษา (พ.ศ. 2534-2539) ของกระทรวง
ศึกษาธิการ ได้ระบุไว้ว่า "เมื่อถึงปี พ.ศ. 2539 นักเรียนทุกคนและประชาชนร้อยละ 60 เกิด
ความตระหนักในอันที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม อีกทั้งร่วมมือกันแก้ไขปัญหา
สิ่งแวดล้อม โดยวิธีการที่ถูกต้อง และด้วยความภูมิใจเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาโดยถาวร" (กรม-
วิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2534)

จากจุดเน้นและเป้าหมายในแผนแม่บทดังกล่าว กรมอาชีวศึกษาซึ่งเป็นกรมที่มีบทบาท
หน้าที่ในการจัดการศึกษาทางด้านวิชาชีพ ซึ่งเป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้และทักษะ
วิชาชีพให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทั้งในการประกอบอาชีพอิสระและรับจ้าง รวมทั้งสามารถ

ดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535) จึงได้ปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับ พ.ศ.2535 และสอดคล้องกับนโยบายสิ่งแวดล้อมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ จึงได้จัดทำหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2530 (ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 1 พ.ศ.2535 ปวช.) โดยการนำสิ่งแวดล้อมศึกษาเข้าไปสอดแทรกอยู่ในกลุ่มวิชาต่าง ๆ และในบางวิชาเท่านั้น เช่น กลุ่มวิชาสังคมศึกษา รายวิชา ชรบ 1201, 1202, 1203, 1204 สังคมศึกษา 4 ซึ่งทั้ง 4 รายวิชา จะมีจุดประสงค์รายวิชาที่แยกให้เห็นชัดเจนว่าเน้นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมไว้ดังนี้

1. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลของลักษณะทางกายภาพ ของแต่ละภาคและท้องถิ่นที่มีต่อมนุษย์
2. เห็นความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อมอันเกิดจากการกระทำของมนุษย์ สามารถตัดสินใจและเสนอข้อแก้ปัญหาเกี่ยวกับความไม่สมดุลของทรัพยากรสิ่งแวดล้อม จำนวนและคุณภาพของประชากรได้
3. นำความรู้ไปช่วยในการสร้างสรรค์และปรับปรุง สภาพความเป็นอยู่ของตนเอง และสังคมให้ดีขึ้น
4. เข้าใจความสำคัญของพลังงาน ที่มีต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ และความสัมพันธ์ระหว่างพลังงานในรูปต่าง ๆ
5. ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมจากการใช้พลังงาน
6. มีความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ พลังงาน เพื่อเพิ่มพูนคุณภาพสิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตของตนเอง
7. สามารถตัดสินใจในการใช้พลังงานด้วยความรับผิดชอบ

การจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาของสถาบันอาชีวศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญเพราะการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาของสถาบันการศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษานั้น มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะถ้าผู้สำเร็จอาชีวศึกษาออกไป จะไปประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่จะต้องตัดสินใจปฏิบัติอย่างเหมาะสม เพื่อไปสู่สิ่งแวดล้อม

ที่พัฒนาและการดำรงชีวิตที่ยั่งยืน บุคคลเหล่านี้ ส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานระดับกลางที่มีความสำคัญ ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศอย่างยิ่ง หากได้ผ่านการเรียนการสอนที่ได้พัฒนา เขาให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างดี มีจิตสำนึก เจตคติ ทักษะการคิด วิเคราะห์วิจารณ์ การแก้ปัญหา การตัดสินใจ และการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และปัญหาสิ่งแวดล้อมจะสามารถเลือกปฏิบัติ อย่างเหมาะสม เพื่ออนุรักษ์ แก้ไข และพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ และครบวงจร ทั้ง การเรียนรู้ในชั้นเรียน การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง และการเรียนรู้จากวิถีชีวิตในสถาน การศึกษากับชุมชน นักศึกษาอาชีวศึกษาจะเป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพไม่ว่าจะประกอบอาชีพอยู่ ในส่วนใดของสังคม เขาจะสามารถตัดสินใจ และปฏิบัติต่อทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ที่เกี่ยวข้องอยู่ในอาชีพของเขา และที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ในฐานะสมาชิกของสังคมไปในทางที่ จะช่วยรักษาและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไปสู่ความยั่งยืนได้ ดังที่ ลาวัวญ์ วิทยายุทธิกุล (2535) ได้กล่าวเน้นไว้ว่า "การเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาจะต้องยึด หลักให้ผู้เรียน ได้พัฒนาทั้งความรู้ความเข้าใจต่อสิ่งแวดล้อม และปัญหาที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนจิตสำนึก เจตคติ และทักษะ เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจเลือกปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมที่เป็น การปกป้องและ พัฒนาสิ่งแวดล้อม ซึ่งผู้สอนจะต้องเน้นการปฏิบัติและประสบการณ์ตรง อย่างมากจึงจะบรรลุ เป้าหมายไป

การจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา จึงมิได้มีขึ้นเฉพาะภายในห้องเรียนเท่านั้น ให้ผู้เรียนจะต้อง ได้มีโอกาสศึกษาสถานแวดล้อมที่เป็นปัญหาจากท้องถิ่น หรือชุมชน แล้ว นำมาวิเคราะห์หาทางแก้ปัญหา หรือนำมาเป็นเนื้อหาสาระในการจัดการเรียนการสอน เพื่อหา ทางเลือกในการปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากโรงงาน อุตสาหกรรม หรือธุรกิจใดธุรกิจหนึ่งที่มีผลกระทบต่อท้องถิ่น และชุมชนที่นักศึกษาอาชีวศึกษา สัมผัสอยู่ จะเป็นการให้ประสบการณ์ตรงที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์ และการตัดสินใจ เพื่อปฏิบัติ ต่อไป ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ความสำเร็จ และบรรลุเป้าหมายของสิ่งแวดล้อมศึกษา จะต้องพิจารณา จากการจัดการเรียนการสอนในสถานการศึกษาที่ดำเนินการอยู่

ผู้วิจัยเป็นครูสังคมศึกษาที่สอนอยู่ในวิทยาลัย สังกัดกรมอาชีวศึกษา ได้ตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ของนักศึกษาที่มีส่วนที่จะได้ช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้ ถ้าเขาได้รับการเรียนรู้ที่ถูกต้อง และถูกวิธีการ เพื่อที่เขาจะได้นำไปใช้ปฏิบัติในชีวิตจริง ขณะที่เรียนอยู่หรือสำเร็จออกไปทำงาน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูสังคมศึกษา ในวิทยาลัยสังกัดกรมอาชีวศึกษา ในกรุงเทพมหานคร เพื่อที่จะได้นำผลที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ ในการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูสังคมศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูสังคมศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร ในด้าน
 - 2.1 การนำหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษาไปใช้
 - 2.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาในห้องเรียน
 - 2.3 สื่อการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา
 - 2.4 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษา
 - 2.5 การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา
 - 2.6 ปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูสังคมศึกษา ในกองวิทยาลัยเทคนิค กองวิทยาลัยอาชีวศึกษา และกองการศึกษาอาชีว สังกัดกรมอาชีวศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 18 สถานศึกษา คือ

- 1.1 วิทยาลัยเทคนิคคุดสิต กองวิทยาลัยเทคนิค
- 1.2 วิทยาลัยเทคนิคราชสีหราชาราม กองวิทยาลัยเทคนิค
- 1.3 วิทยาลัยเทคนิคคอนเมือง กองวิทยาลัยเทคนิค
- 1.4 วิทยาลัยเทคนิคมีนบุรี กองวิทยาลัยเทคนิค
- 1.5 วิทยาลัยนิตยการบางนา กองวิทยาลัยอาชีวศึกษา
- 1.6 วิทยาลัยนิตยการเซตุนน กองวิทยาลัยอาชีวศึกษา
- 1.7 วิทยาลัยนิตยการธนบุรี กองวิทยาลัยอาชีวศึกษา
- 1.8 วิทยาลัยอาชีวศึกษาเอี่ยมลลอ กองวิทยาลัยอาชีวศึกษา
- 1.9 วิทยาลัยอาชีวศึกษาเสาวภา กองวิทยาลัยอาชีวศึกษา
- 1.10 วิทยาลัยอาชีวศึกษาธนบุรี กองวิทยาลัยอาชีวศึกษา
- 1.11 วิทยาลัยนิตยการอินทราชัย กองวิทยาลัยอาชีวศึกษา
- 1.12 วิทยาลัยศิลปหัตถกรรมกรุงเทพ กองวิทยาลัยอาชีวศึกษา
- 1.13 วิทยาลัยเทคนิคกาญจนาภิเษกานนคร กองวิทยาลัยเทคนิค
- 1.14 วิทยาลัยอาชีวะนวมินทราชูทิศ กองการศึกษาอาชีวะ
- 1.15 วิทยาลัยสารพัดช่างพระนคร กองการศึกษาอาชีวะ
- 1.16 วิทยาลัยสารพัดช่างสีนระยา กองการศึกษาอาชีวะ
- 1.17 วิทยาลัยสารพัดช่างนครหลวง กองการศึกษาอาชีวะ
- 1.18 วิทยาลัยสารพัดช่างธนบุรี กองการศึกษาอาชีวะ

2. ประชากร

- 2.1 กลุ่มผู้บริหาร ได้แก่ ผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ หัวหน้าคณะและหัวหน้าแผนก วิทยาลัยสังกัดกรมอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร
- 2.2 ครูสังคมศึกษาที่สอนสิ่งแวดล้อมศึกษาในวิทยาลัย สังกัดกรมอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร

3. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ตามการรับรู้ของผู้บริหาร และครูสังคมนาศึกษาสังกัด กองวิทยาลัยเทคนิค กองวิทยาลัยอาชีวศึกษา และกองการศึกษาอาชีวกรมนาอาชีวศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 3.1 การนำหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษาไปใช้
- 3.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาในห้องเรียน
- 3.3 การใช้สื่อการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา
- 3.4 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษา
- 3.5 การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา
- 3.6 ปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

สภาพการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา หมายถึง ลักษณะ โดยทั่วไปที่เป็นอยู่จริงของการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การนำหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษาไปใช้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาในห้องเรียน การใช้สื่อการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา และปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา

ปัญหาการจัดการเรียนการสอน หมายถึง อุปสรรค หรือข้อขัดข้อง ครูสังคมนาที่สอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ประสบปัญหาในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การนำหลักสูตรไปใช้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน การใช้สื่อการเรียนการสอนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การวัดผลและประเมินผลและปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา

สิ่งแวดล้อมศึกษา หมายถึง การศึกษาที่ว่าด้วยสิ่งแวดล้อม เป็นกระบวนการที่มุ่งพัฒนาความรู้ ความคิด ความสำนึก ความรับผิดชอบ และแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมในเรื่องสิ่งแวดล้อมให้กับเยาวชนและประชาชน เพื่อให้เกิดการรักษา การเสริมสร้างและการนำไปใช้อย่างชาญฉลาดคุ้มค่า เพื่อให้สิ่งแวดล้อมที่มีคุณค่าเหล่านั้น ได้รับการใช้ประโยชน์ให้ผลตอบแทนอย่างต่อเนื่องสูงสุดในปัจจุบันและอนาคต

สถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา หมายถึง วิทยาลัยสังกัด กองวิทยาลัยเทคนิค กองวิทยาลัยอาชีวศึกษา และกองการศึกษาอาชีวศึกษา กรมอาชีวศึกษา จำนวน 18 แห่ง ใน กรุงเทพมหานคร ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคดุสิต วิทยาลัยเทคนิคราชสีหราชาราม วิทยาลัยเทคนิคดอนเมือง และวิทยาลัยเทคนิคมีนบุรี วิทยาลัยพัฒนศึกษาบางนา วิทยาลัยพัฒนศึกษาเขตพัฒนา วิทยาลัยพัฒนศึกษาธนบุรี วิทยาลัยอาชีวศึกษาเอี่ยมล่อ วิทยาลัยอาชีวศึกษาเสาวภา วิทยาลัยอาชีวศึกษาธนบุรี วิทยาลัยพัฒนศึกษาอินทราชัย วิทยาลัยศิลปหัตถกรรมกรุงเทพ วิทยาลัยเทคนิคกาญจนาภิเษกมหานคร วิทยาลัยการอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา วิทยาลัยสารพัดช่างพระนคร วิทยาลัยสารพัดช่างสีพระยา วิทยาลัยสารพัดช่างนครหลวง และวิทยาลัยสารพัดช่างธนบุรี

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ หัวหน้าคณะ และหัวหน้าแผนก ในสถานศึกษาสังกัดกองวิทยาลัยเทคนิค กองวิทยาลัยอาชีวศึกษา และกองการศึกษาอาชีวศึกษา กรมอาชีวศึกษา ที่มีบทบาทในด้านการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา

ครูสังคมศึกษา หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่สอนสิ่งแวดล้อมศึกษาในวิชาสังคมศึกษา ในสถานศึกษาสังกัดกองวิทยาลัยเทคนิค และกองวิทยาลัยอาชีวศึกษา และกองการศึกษาอาชีวศึกษา กรมอาชีวศึกษา

การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การที่ผู้บริหารและครูนำเอาหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษาไปปฏิบัติให้เกิดผล การเตรียมครู ผู้บริหาร ผู้สอน การเรียนการสอน กลวิธีการเรียนการสอน การวางแผนงาน การเรียนการสอนตามระบบชั้นแนะ รวมทั้งการอำนวยความสะดวกของผู้บริหาร ในการจัดดำเนินการเกี่ยวกับการเรียนการสอนให้เป็นไปตามสาระของหลักสูตร ได้แก่ วัตถุประสงค์ เนื้อหาวิชา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลเพื่อให้การสอนของครูและการเรียนของนักศึกษาเป็น ไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน หมายถึง การที่ครูสังคมศึกษาจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษาให้แก่ผู้เรียนในห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

การใช้สื่อการเรียนการสอน หมายถึง การใช้วัสดุสิ่งของ เครื่องมือเครื่องใช้ ภาพสถาบัน สถานที่และกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูใช้ประกอบการสอน เพื่อช่วยให้การเรียนของนักศึกษาประสบผลดีที่สุด

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง การที่ผู้บริหารและครูสังคมนาจัดการกิจกรรม
 สิ่งแวดล้อมศึกษาเพิ่มเติมให้นักเรียนนอกเหนือจากการจัดให้มีตามหลักสูตร เพื่อให้ศึกษามี
 ประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาเพิ่มขึ้น เป็นการขยายหรือเพิ่มการเรียนรู้จากห้องเรียน

การวัดและประเมินผล หมายถึง การตรวจสอบความรู้ความเข้าใจของนักเรียนใน
 ด้านต่าง ๆ การศึกษาเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน และการพัฒนาผลการเรียน และ
 สมรรถนะ สิ่งแวดล้อมศึกษาด้วยมาตรการต่าง ๆ

ปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา หมายถึง องค์ประกอบ
 ที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อช่วยให้การจัดการเรียนการสอน
 ของครูและนักเรียนบรรลุตามจุดประสงค์ของหลักสูตร และมีประสิทธิภาพสูง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เป็นแนวทางแก่ครูสังคมนาในการจัดและปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน
 สิ่งแวดล้อมศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้
2. เป็นแนวทางในการปรับปรุงการจัดการสิ่งแวดล้อมศึกษาของผู้บริหาร สถานศึกษา
 สังกัดกรมอาชีวศึกษา
3. เป็นแนวทาง ในการวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้องในโอกาสต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย